

**AZERBAJCAN’DA İLKÖĞRETİMDE HAYAT BİLGİSİ VE
TABİATSÜNASLIĞ DERSLERİNDE COĞRAFYA
KONULARININ ÖNEMİ**

*(Importance of Geography Subjects in the Lessons of Introduction to
Science and Physical Science in the Elementary Education in
Azerbaijan)*

Dr. İlkin SADIGOV

ÖZET

Araştırma konumuzda, Azerbaycan’da ilköğretim kurumlarında okutulan Hayat Bilgisi ve Tabiatşünaslık derslerinde yer alan, coğrafya konularının önemine yer verilmiştir. Hayat Bilgisi ve Tabiatşünaslık dersleri içerisinde geçen coğrafi bilgi ve kavramların, öğrencilerin ileri sınıflarda görecekleri coğrafya dersleri açısından temel bilgi niteliği taşıdığı görülmüştür. Ön bilgi açısından bakıldığında, coğrafya eğitiminde öğrencilere aktarılan bilginin kalıcılığı, uygulanan metot ve yöntemlerin yanında, konularla ilgili temel bilgilerin daha önceden öğretimiyle yakından ilişkilidir.

***Anahtar Kelimeler:** Coğrafya öğretimi, coğrafya ders konuları, öğretim metotları, temel bilgi.*

ABSTRACT

In our research, we approached the importance of geography subjects appear in the lessons of Introduction to Science and Physical Science taught in the elementary schools in Azerbaijan. It has been observed that geographic information and concepts addressed in the lessons of Introduction to Science and Physical Science have core information value in terms of geography lessons to be studied by students in higher classes. When considered from the point of initial information; permanence of information forwarded to students is closely associated with introduction of subject-related core information, besides method and techniques applied.

***Key words:** Geography teaching, geography course subjects, teaching methods, core information*

1. GİRİŞ.

Azerbaycan Milli Eğitim Sisteminde, ilköğretim 5. sınıflara kadar bağımsız coğrafya adı altında dersler okutulmamaktadır. İlköğretimde bağımsız coğrafya dersleri okutulmasa da, coğrafya konularının yer aldığı "Hayat Bilgisi ve Tabiatşünaslık" dersleri temel coğrafi bilgiler açısından çok büyük bir öneme sahiptir.

Bu derslerden özellikle, "Hayat Bilgisi" derslerinin ilköğretimde okutulması çok yenidir. "Hayat Bilgisi" derslerinin ilköğretimde okutulmasına ilk defa, 2005–2006 eğitim öğretim yılında başlanmıştır (Merdanov, 2006: 28). Dersin ilköğretim programlarına konulmasında, Türkiye ilköğretim ders programları örnek teşkil etmiştir. Ancak, Türkiye'de ilköğretim "Hayat Bilgisi" dersleri ilköğretim 3.sınıflara kadar okutulurken, Azerbaycan'da farklı olarak, "Hayat Bilgisi" dersleri ilköğretim 4.sınıflara kadar okutulmaktadır. Yine Türkiye ilköğretim 5.sınıf "Sosyal Bilgiler" derslerinden farklı olarak Azerbaycan'da ilköğretim 5.sınıflarda başka bir ders; "Tabiatşünaslık" okutulmaktadır.

Öğrencilerin, Hayat Bilgisi ve Tabiatşünaslık derslerinde öğrenmiş oldukları temel nitelikli coğrafi bilgiler, onların ileriki sınıflarda görecekları bağımsız coğrafya derslerini daha kolay öğrenmelerine olanak sağlamaktadır.

İlköğretim 1, 2, 3 ve 4. sınıflardaki "Hayat Bilgisi" derslerinde yer alan coğrafya konuları genel olarak, öğrencilerin yaşadıkları çevresiyle yakından ilgili, daha çok fiziki coğrafya, doğa, uzay ve ülkemiz içerikli temel bilgilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin ileriki sınıflarda bağımsız coğrafya adı altında göreceği ilk coğrafya dersleri fiziki coğrafya dersi olacağından, "Hayat Bilgisi" derslerinde fiziki coğrafya temelli konuların programda yer alması maksada uygundur.

İlköğretim 5.sınıflardaki "Tabiatşünaslık" derslerindeki coğrafya konularında yer alan coğrafi bilgi ve kavramların, "Hayat Bilgisi" derslerindekiyle mukayesede daha karmaşık ve zor olduğu görülmüştür. Bu bakımdan "Tabiatşünaslık" dersinin bir anlamda 6.sınıf Fiziki Coğrafya ders konularına giriş niteliği taşıdığı söylenilebilir.

1.1. Günümüzde İlköğretimde Coğrafya Konularının Okutulduğu Dersler

Sovyetler Birliği çöktükten sonra Azerbaycan'da Milli Eğitim Sisteminde çeşitli değişiklikler yapıldı. Yapılan bu değişiklikler çerçevesinde, ders programlarına Sovyetler döneminden farklı olarak ilköğretim 1, 2, 3 ve 4. sınıflarda coğrafya konularının bulunduğu yeni dersler konulara okutulmaya başlandı (Ağamalıyev, 1998: 17). Sovyetler döneminde ise ilköğretim ders programlarında 4. sınıfı bitiren öğrenciler, okumuş oldukları yıllarda yeterince temel coğrafi bilgi ve kavramlara sahip olmadan bağımsız coğrafya dersleri görmeye başladıklarında, okudukları coğrafi bilgileri anlamakta zorluk çekmekteydiler. Bu doğrultuda öğrencilerin ileriki sınıflarda coğrafya öğreniminde karşılaşacakları anlama ve kavrama sorunlarının ortadan kaldırılması açısından, ilköğretim ders programlarına konulan, coğrafya ve genel kültür içerikli '' Hayat Bilgisi''dersleri, coğrafya konularının öğretimi açısından isabetli bir adım olarak görülebilir. Günümüzde ilköğretimi bitirdikten sonra bağımsız coğrafya derslerini okuyan öğrenciler, coğrafya konusunda önceden almış oldukları temel bilgi ve kavramlar sayesinde coğrafi bilgileri anlamakta zorluk çekmemektedirler. Başka bir husus ise, coğrafya ile ilgili ortaya konan değişikliklerin sadece ilköğretimle sınırlı kalmayıp, bütün eğitim ve öğretim sürecini kapsamış olması coğrafya eğitimi adına sevindirici bir olaydır. Genel itibarıyla bakarsak, Azerbaycan'da ilköğretim programlarında coğrafya konularının işlendiği derslerin sınıflar bazındaki genel sıralaması aşağıdaki gibidir. Bunlar;

1. İlköğretim 1.sınıf ''Hayat Bilgisi'' dersinde coğrafya konuları
2. İlköğretim 2.sınıf ''Hayat Bilgisi'' dersinde coğrafya konuları
3. İlköğretim 3.sınıf ''Hayat Bilgisi'' dersinde coğrafya konuları
4. İlköğretim 4.sınıf ''Hayat Bilgisi'' dersinde coğrafya konuları
5. İlköğretim 5. sınıf ''Tabiatşünaslığı'' (Doğa Bilgisi) dersinde coğrafya konuları

1.2. İlköğretim 1. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Coğrafya Konuları

İlköğretim 1.sınıf ''Hayat Bilgisi'' dersi, öğrencilerin okul yaşamına başladığı ilk yıllarda, temel coğrafya konularının en basit

şekiliyle anlatıldığı genel kültür derstir. **(İbrahimova ve Mehdiyeva, 2008: 8)**. Ders haftalık olarak 2 saat okutulmaktadır.

İlköğretim 1.sınıf Hayat Bilgisi derslerinde coğrafya konularıyla ilgili öğrencilere ilk olarak, ''Dünya'da neler oluyor'' teması altında yer alan ''Güneş olmazsa hayat olmaz'' ve ''Her mevsimin kendi güzelliği var'' başlıklı konu ve etkinlik örnekleri anlatılmaktadır. Yukarıdaki tema ve etkinlik başlıklarından da anlaşıldığı gibi bu dersin amacı öğrencilere güneş, yağmur, göl, çay, yakın çevre ve mevsimlerle ilgili temel coğrafi bilgi ve kavramların öğretilmesinden oluşmaktadır.

''Dünya'da yaşam'' teması altında ''Dünya'da gereksiz canlı yoktur'' ve ''İnsan en akıllı canlıdır'' konu başlıkları ve etkinliklerle öğrenciler yakın çevrelerinde yaşayan bitki ve hayvan çeşitlerinin zenginliğini, dünyada yaşayan en akıllı canlının biz insanlar olduğunu öğreniyorlar.

''Doğada neler var'' ve ''Yakın çevremiz'' teması altında ise yakın çevremizde; dağlarda, denizlerde, parklarda ve yaşamın sürdüğü bütün ortamlarda cereyan eden doğal ve beşeri olaylar basit görsel şemalara dönüştürülerek, öğrencilere anlatılmak kaydıyla doğa olaylarına dikkat çekmeleri sağlanmıştır.

''Azerbaycan Cumhuriyeti'nin devlet arması'' ve ''Doğal afetler'' temasında ise ülkemizin bayrağı, dünya ülkelerinin bayrakları ve yeryüzünde meydana gelen çeşitli doğal afetler konusunda öğrenciler temel bilgiler ediniyorlar. Mevcut konu başlıkları sayesinde öğrenciler, dünyada var olan ulus ve devletlerin kendilerine has bayrak ve armalarının olduğunu öğreniyorlar (İbrahimova ve Mehdiyeva, 2008: 24). Ayrıca, yakın çevremizde ve dünyada meydana gelen doğal afetlerin neler olduklarını, vuku halinde afetlerden korunma yöntemlerini, çevremize ve insanlara verdikleri zararları öğrenerek, konuyla ilgili temel coğrafi bilgilerini zenginleştirmiş oluyorlar.

İlköğretim 1.sınıf Hayat Bilgisi dersindeki coğrafya konularını basit anlamda değerlendirirsek, burada; öğrencilere yakın çevresini tanıma, çevrede cereyan eden doğa olaylarını anlama, mekân ve zamanı algılama, doğal afetlerden korunma, ülke, vatan kavramlarını algılama ve görsel olayları okuma becerisi kazandırmak amaçlanmıştır.

1.3. İlköğretim 2.sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Coğrafya Konuları

İlköğretim 2.sınıf Hayat Bilgisi dersi, 1. sınıflarda görülen aynı adlı dersin devamı niteliğindedir. Ders haftalık 2 saat olarak görülmektedir. 2.sınıf Hayat Bilgisi dersinde, öğrenciler coğrafya konularıyla ilgili ilk olarak, "Hayat için neler gereklidir?" teması altında mevsim değişiklikleri, sıcaklık, hava olayları, suyun hareketi, toprakların genel özellikleri gibi temel bilgi ve kavramlarla tanışmaktadırlar.

Asıl coğrafya konularının görüldüğü "Bulduğumuz alan, zaman, hareket" ve "Vatanımız, servetlerimiz" teması altında ise yakın çevremizin yüzey şekilleri, kıtalar, okyanuslar, yeryüzünde hareket eden nesnelere, alan ve zaman ölçümleri, ülkemizin yerüstü ve yer altı kaynakları, köylerimiz, kasabalarımız ve şehirlerimiz gibi önemli coğrafya konularıyla ilgili geniş bilgiler yer almıştır. Konu bitiminde ise öğrenci bilgilerini değerlendirmek için çeşitli sorular verilmiştir (Garalov, Osmanlı ve diğerleri, 2008: 45).

1.4. İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Coğrafya Konuları

İlköğretim 3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde "Varlıklar ve hadiseler" ve "Yer küresi" teması adı altında, insan çevre ilişkisi, atmosfer, kayalar, toprak oluşumları, güneş ışınları, iklim kuşakları, kutuplar, çeşitli iklim kuşaklarında yer alan bitki örtüsü, çöller, stepler, yağmur ormanları ve buralarda yaşayan canlılar hakkında temel bilgiler verilmektedir (Garalov, Hüseyinov ve diğerleri, 2007: 39).

"Canlılar alemi" ve "Ekoloji" teması altında ise tarım ve yaban bitkileri, vahşi ve evcil hayvanlar, yaşadığımız doğal ortam, çevreyle ilgili sorunlar, Azerbaycan'ın milli parkları ve organik ürünler konusuna ilişkin coğrafi bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır.

Genel itibarıyla bakarsak ilköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi dersi içerisinde coğrafya konularının yoğun olmasıyla diğer sınıflarda görülen Hayat Bilgisi derslerinden farklılık göstermektedir. Derste çeşitli interaktif soru cevap yöntemleriyle kazanılan beceri ve bilgiler daha da sağlamlaştırılmaktadır.

1.4. İlköğretim 4.Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Coğrafya Konuları

Haftalık 2 saat olarak görülen ilköğretim 4.sınıf Hayat Bilgisi dersinde "Yer küresi" teması adı altında, uzay ve güneş sistemi, yerin oluşumu, yer kürenin içyapısı, yer kürenin dış yapısı, okyanuslar, göller ve çaylar, kıtalar, yeryüzü şekilleri, harita, kroki ve ülkemiz haritası ile ilgili temel bilgi ve kavramlara yer verilmiştir (Garalov, Hüseyinov ve diğerleri, 2007: 22).

"Doğma diyar" teması altında ülkemizin coğrafi konumu, yaşadığımız yerin coğrafi konumu, sınır komşularımız ve yaşadığımız yerlerin kültürel özellikleri ile ilgili temel coğrafi bilgiler verilmektedir.

"Enerji" teması adı altında ise enerji ve enerji kaynakları ile ilgili temel coğrafi bilgiler verilmiş, ayrıca ülkemizin sahip olduğu zengin yer altı ve yer üstü enerji kaynakları ile ilgili konulara dokunulmuştur.

1.5. İlköğretim 5. Sınıf Tabiatşünaslık Dersinde Coğrafya Konuları

Günümüzde Azerbaycan'da ilköğretim 5.sınıflarda coğrafya konularının görüldüğü ders "Tabiatşünaslık" olarak geçer. Ders yıllık 34 saat olmak kaydıyla, haftada 1 saat olarak öğretilmektedir. Bu dersin ülkemiz ilköğretim ders programlarında okutulması Sovyet döneminden günümüze devam etmektedir. Tabiatşünaslık dersi programları Sovyetler döneminden günümüze, bazı değişikliklere maruz kalıştır (Hüseyinov, 2003: 11).

Rusya'da meydana gelen devrimden sonra, Azerbaycan'ın Sovyet'lerin kontrolüne girmesinin etkileri hiç şüphesiz eğitime de yansdı. 1921 yılında Prof. Dr. D. N. Anuçin'in başkanlığı ile oluşturulan yeni coğrafya eğitim ve öğretim programına dayanarak tüm Sovyet Cumhuriyetlerinde olduğu gibi Azerbaycan'da da ilköğretim III. sınıflarda coğrafya ilmi okullarda öğretilmeye başlandı. Bu yıllarda çocuklara öğretilen coğrafya ilmi çok basit kavram ve anlatımlardan ibaret idi. Bu çerçevede öğrenciler yakın çevrelerinin (köy, kasaba, vilayet) coğrafi özelliklerini öğreniyorlardı. Azerbaycan'da ise bu işi Prof. Dr. Gafur Reşat Mirzazade yürütmekteydi. İlköğretim coğrafya öğretiminde onun "Coğrafya I" ve "Coğrafya II" kitabı en önemli kaynak olarak bilinmekteydi (Bibik, Gerasimov ve diğerleri, 1973: 123).

Sovyet dönemi Azerbaycan'da ilköğretim coğrafya eğitimi ve öğretimi ile ilgili en büyük adım 1958 yılında atıldı. Hemin yıl çıkarılan yasa gereği mecburi eğitim yedi yıldan sekiz yıla, genel eğitim ise, on yıldan on bir yıla çıkarıldı. Buna göre de ilköğretim III. sınıfta görülen coğrafya, tarih ve tabiat ilimleri plandan çıkartıldı. Programdan çıkarılan derslerin yerine ise ilköğretim IV. Sınıf, "Tabiatşünaslıg" dersi konuldu (Allahverdiyev ve Sadıklı, 1976: 67). Anlam itibarıyla doğayı seven, ona âşık olan anlamını taşıyan dersin esas amacı çocukları daha ileride görecekleri coğrafya ders konularına ve coğrafya öğretimine aşinalık kazandırmaktan ibarettir.

Tabiatşünaslıg dersi Sovyetler döneminde Rusça eğitim veren okullar için Rusça, Azerice coğrafya eğitim veren okullar için ise Azerice okutulmaktaydı. Bu ders, o dönemde yıllık 36 saatlik bir programına sahipti. Her hafta ise 1 saat ders yapılmaktaydı. Kitabın tamamı "giriş" hariç IV ana bölümden oluşmaktaydı. Dersin 2 saatlik "giriş" kısmında çocuklara kısaca doğa ve doğa olayları tanımlaması yaptıktan sonra ana konulara geçilirdi. Kitabın I. bölümünü güneş sistemi, gök cisimleri, bu cisimlerin kâinattaki konumları ve hareketleri konularını kapsamaktaydı. 5. saatlik bir süreyi kapsayan bu bölümde gök cisimlerinin resimleri çocuklara teşhir edilirdi. Yapılan tüm bu işlemler basit bir şekilde uygulanırdı. Eğer bu işlemler yukarı sınıf düzeyinde kapsamlı yapılmaya kalkışılırsa, öğrencilerin konuyu anlaması zorlaşmış olurdu. Çevre gezisi yapılarak çocuklara açık semada bu cisimler gösterilirdi (Gerayzade, Allahverdiyev ve diğerleri, 1994: 88).

Ana konusunu hava ve hava olaylarının oluşturduğu II. bölüm, 4 saatlik bir sürede öğrencilere öğreilmekteydi. Bu bölümde hava ve hava olaylarıyla ilgili teorik ve pratik bilgiler anlatılırdı. Derste rüzgâr ve rüzgârın oluşum nedenleri, hava kirliliği, atmosfer ısısı gibi olaylar ana başlıkları oluşturmaktaydı. Ayrıca, çocuklara pratik düzeyde, deney olarak flüger* yardımıyla rüzgârın yönü tespit edilirdi. Tüm bu deneyler ise gelecek coğrafya derslerindeki "gösteri" metoduna dayalı coğrafi bilgi ve kavramları öğrenmeyi kolaylaştırma adına yapılan etkinliklerdi.

İlköğretim Tabiatşünaslıg (Doğa Bilgisi) dersinde gösteri metoduna en çok III. Bölümde yer verilmekteydi.

* Rüzgârın yönünü tayine yarayan aygıt.

*AZERBAJCAN'DA İLKÖĞRETİMDE HAYAT BİLGİSİ VE TABİATŞÜNASLIĞ DERSLERİNDE
COĞRAFYA KONULARININ ÖNEMİ*

Altı saatlik ders programından oluşan bölümün en önemli konuları, doğada su, suyun donma, ısınma ve buharlaşma olaylarından ibaretti. Bu bölümde öğrencilere suyun özellikleri anlatılırken, suyun yeryüzündeki coğrafi dağılışı, okyanuslar, göller ve çaylar da coğrafyanın önemli konusu olarak göz ardı edilmezdi. Çocuklara çay, göl, okyanus kavramlarını canlı tutmak için basit harita ve atlaslarda çizilmiş şekilleri gösterilirdi. Bölümün esas konusu su olduğundan, öğrencilere suyla ilgili laboratuvar deneyleri yaptırılırdı.

Tabiatşünaslığı (Doğa Bilgisi) dersinin IV. bölümü konusu gereği en fazla yer kaplayan bir bölümdür. Ana konusu yeryüzünde kayalar olan bölüm 8 saatlik zaman dilimini kapsamaktaydı. Burada yer alan başlıca konular, doğada bulunan mineral ve organik kayaların özellikleri, yeryüzündeki dağılışı ve onların kullanım alanlarından oluşmaktaydı. Bunlardan yeraltı maden özelliği taşıyanlar, sanayideki rolü bakımından önem arz etmekteydiler. Bunlar anlatılırken de Sovyetlerin sahip olduğu zengin maden havzaları haritalarda gösterilirdi. Ödev olarak öğrencilere buldukları çevreden kayalar örneklerini toplamak, gelecek derslerde ise bunları sınıfta anlatmak gibi davranışlarda bulunmaları istenirdi.

Yer kabuğunu oluşturan kayaların dış güçlerle erozyona uğraması gibi konular da bu bölümde yer alırdı. Bunun da başlıca sebebi olarak yeşil ortamın azalması olayı gösterilirdi. Bölümün diğer önemli özelliği ise, konularının gezi gözlem metodu çerçevesinde anlatılmasından ibaret olması idi. Çünkü öğrencinin izleyerek, temas ederek öğrendiği bilgi unutulmaz her zaman kalıcı olur.

Kitap içinde en az ders saati V. Bölümde yer almaktaydı. 3 saatlik ders programına sahip bölümün ana konusu toprakla ilgiliydi. Burada toprak oluşumları, çeşitleri ve renkleri gibi konular öğrencilere öğretilirdi. Ayrıca sınıf laboratuvarında toprakta bulunan çeşitli minerallerin basit usullerle ayrışımı yapılırdı.

Kitabın son kısmını oluşturan VI. bölüm, 8 saatlik zaman dilimine sahip olup; ilk 6 saatlik dilimini, yeryüzündeki canlılar ve çevre faktörleri, son 2 saatlik dilimini ise yıl içerisinde görülen tüm konuların tekrarı kapsamaktaydı.

Sonuç itibarıyla ele almış olursak ''Tabiatşünaslıg'' dersinin konu ve içeriğinde Sovyetler Birliğinden günümüze ciddi bir değişiklik olmamıştır. Günümüzde ilköğretim 5.sınıflarda okutulan derste Sovyet sonrası yapılan değişiklik, yıllık ders saatinin 36 saatten 34 saate indirilmesi olmuştur. Tabiatşünaslıg tam manasıyla bir coğrafya dersi olmayıp, fiziki coğrafya, biyoloji ve fen konularının ağırlıkta olduğu ''doğa bilgisi'' niteliği taşıyan derstir (Hüseynov, 2003: 4). Dersin Sovyet döneminden günümüze ciddi bir değişiklik yapılmadığını görmek açısından yıllık konu ve program açılımını mevcut haliyle aşığıda dikkatinize sunuyoruz.

''Tabiatşünaslıg'' dersinin yıllık konu ve program açılımı:

Giriş 2 saat (Gezi ve deneyler)

I. Bölüm: Yer Küre ve Gök Cisimleri – 5 saat

II. Bölüm: Havaküre (atmosfer) – 4 saat

III. Bölüm: Doğada Su – 6 saat

IV. Bölüm: Mineraller – 7 saat

V. Bölüm: Toprak – 3 saat

VI. Bölüm: Canlılar Alemi ve Doğal Çevre. Ayrıca Deney ve Gözlemler.

2. SONUÇ VE ÖNERİLER.

Genel itibarıyla bakıldığında Azerbaycan'da ilköğretim programlarında coğrafya konularının öğretilmesi açısından ''Hayat Bilgisi'' ve ''Tabiatşünaslıg'' derslerinin büyük önem taşıdığı anlaşılmıştır. Öğretim programına yeni konulan ''Hayat Bilgisi'' derslerinin ilköğretim programında coğrafya bilimi açısından var olan önemli boşluğu doldurduğu tartışılmazdır. ''Hayat Bilgisi'' temel coğrafya konuların yanında, aynı zamanda temel ahlak ve genel kültür konularının da öğretildiği bir ders konumundadır.

İlköğretim ''Tabiatşünaslıg'' dersine baktığımızda ise Sovyetler döneminden günümüze ders konularının içeriğinin pek değişmediği anlaşılmıştır. Yapılan değişiklikler sadece ders saati ile ilgili olarak

*AZERBAJCAN'DA İLKÖĞRETİMDE HAYAT BİLGİSİ VE TABİATŞÜNASLIK DERSLERİNDE
COĞRAFYA KONULARININ ÖNEMİ*

kalmıştır. Ancak bütün bunlara rağmen bu dersin ilköğretim coğrafya konularının öğretilmesi açısından önemi tartışılmazdır.

Genel olarak ele aldığımız değerlendirmeler sonucunda ilköğretim "Hayat Bilgisi" ve "Tabiatşünaslık" dersleri için şu görüşlere varılmıştır;

"Hayat Bilgisi" dersi ilköğretim programlarına yeni konmasına rağmen, konu ve içerik zenginliği bakımından çeşitli uzmanlar tarafından takdirle karşılanmıştır. Aynı zamanda veli ve öğrenciler tarafından destek bulan bir ders olmuştur. Derste konuların çeşitli görsel materyallerle desteklenmesi ve konu içerikleri öğrencilerin öğrenme kapasiteleri göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

"Tabiatşünaslık" dersinin ilköğretim programında eskiden beri okutulmasına rağmen, günümüzde de coğrafya konuları açısından önemini yitirmediği görülmüştür. Derste, temel fiziki coğrafya konularının en zengin şekliyle yer aldığı bilinmektedir. Tabiatşünaslık bu denli önem arz eden bir ders olmasına rağmen, içerisindeki bazı bilgi ve kaynakların güncellikten uzak kaldığı saptanmıştır. Bu açıdan bakıldığında kitapta yer alan coğrafya konularının güncellenerek öğretilmesine ara verilmeden devam edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR:

- Ağamalıyev, R.(1998). Azerbaycan Tehsili XXI esre doğru: İdare etme, Prioritetler, İslahatlar, Tehsil neşri, Bakı.
- Ahmedov, T. (1991). Azerbaycan Toponomikasının Esasları, Bakı.
- Allahverdiyev N.N. Sadıqlı N.E. (1986). Mektep Coğrafyasının İnkişaf Tarihi, Mazmunu ve Anlayışlar, APİ' nin neşri, Bakı.
- Allahverdiyev, N. N. Sadıqlı, H.E. (1976). Coğrafyanın Tedrisi Metodikası, Maarif Neşriyatı (krilceden çeviri), Bakı.
- Bibik, A. J. Gerasimov, T.P, Dariniski, A.V. Matrusov, İ.S. Orlov, B.P. Solovyov, A.İ. (1973). Orta Mektepte Coğrafya Taliminin Metodikası, Maarif Neşriyatı (krilceden çeviri), Bakı.

- Garalov, Z. Osmanlı, A. Süleymanoğlu, F. Memmedov, V.(2008). 2. Sınıf Hayat Bilgisi, Pedagogika Neşriyatı, Bakı.
- Garalov, Z.Hüseynov, A. Osmanlı, A. Süleymanoğlu, F. Memmedov, V.(2007). 3 ve 4. Sınıf Hayat Bilgisi, Pedagogika Neşriyatı, Bakı.
- Gerayzade T. Allahverdiyev N. Paşayev B. Aliaskorov D. Alhasov D. Seyfullayeva N. (1994). Orta Umum Tahsil Mekteplerinde Coğrafyanın Tedrisine Dair Metodik Tavsiyeler, Öğretmen Neşriyatı, Bakı.
- Gönen, M. Dalkılıç N.U. (1999). Çocuk Eğitiminde Drama, Epsilon Yayınları, İstanbul.
- Grünberg, G.Y. (1979) Kartografiçeskaya ponyatiya v şkolnoy geografii, (Rusçadan çeviri), Prosveşenie, Moskova.
- Hüseynov, E.M. (2003). 5. Sınıf “Tabiatsünaslıg” Ders Kitabı, Maarif, Bakı.
- İbrahimova, A. Mehdiyeva, G. (2008). 1.Sınıf Hayat Bilgisi, Aspoligraf Neşriyatı, Bakı.
- Maksakovskiy, V.P. (1982). Uçniye Osnovı Şkolnoy Geografii, Prosveşenie (Rusçadan çeviri), Moskova.
- MEB. (2005c). İlköğretim 1, 2 ve 3.Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- Merdanov, M. (2001). Azerbaycan Tahsili Islahat Yolunda, Maarif Neşriyatı, Bakı.
- Merdanov, M. (2006). Azerbaycan Tahsili Dün, Bugün, Sabah, Tahsil Neşriyatı, Bakı.